

Сидорчук А.С., Халвала Я., Сидорчук Л.И.
Буковинский государственный медицинский университет

АКТИВИЗАЦИЯ САМООБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ В РАМКАХ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА ПРЕПОДАВАНИЯ КЛИНИЧЕСКИХ И ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

Аннотация

В этой статье обсуждаются аспекты самообучения в традиционной и инновационной образовательных системах. Особое внимание уделено внедрению компетентностного подхода преподавания при инновационной педагогической системе. Определены основные группы компетентности студента медика как будущего высококвалифицированного специалиста. Активизация самообучения может быть возможной исключительно при активном участии компетентного преподавателя, который внедряет идеи инновационной педагогики. Профессиональная компетентность связана с социальной, политической (готовностью решать проблемы), информационной (нахождением релевантных источников), коммуникативной и культурной (желание и способность жить и работать в поликультурном обществе). Организация мобильных программ обмена для студентов медиков может исполнять задания самообразования в медицинском университете.

Ключевые слова: студент медик, самообразование, компетентность.

УДК 378.18: 379.8

ВИВЧЕННЯ СФОРМОВАНОСТІ КУЛЬТУРИ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Шевчук І.В.

Інститут педагогічної освіти та менеджменту
РВНЗ «Кримський гуманітарний університет»

Стаття присвячена вивченню сформованості культури дозвіллевої діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Автором обґрунтовано критерії (ціннісно-мотиваційний, когнітивно-процесуальний, рефлексивно-творчий), показники та рівні (низький, середній, достатній, високий) сформованості культури дозвіллевої діяльності студентів. Зазначені показники рівнів сформованості культури дозвіллевої діяльності дозволили виявити особливості дозвіллевої діяльності студентської молоді та проблеми, які зустрічаються у молодіжному середовищі.

Ключові слова: дозвілля, дозвіллева діяльність, культура дозвіллевої діяльності, критерії, показники, рівні сформованості культури, студенти вищих педагогічних навчальних закладів.

Постановка проблеми. В сучасних умовах сьогодення суспільство пред'являє підвищені вимоги до якості підготовки спеціалістів різного профілю та рівня. Реформування і розвиток освіти в Україні передбачає підвищення вимог до виховної діяльності зі студентською молоддю, що знайшло відображення у Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Національній стратегії розвитку освіти України на 2012–2021 роки, Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Концепції національного виховання студентської молоді, Державній цільовій програмі «Молодь України» на 2009–2015 роки і визначає стратегію формування творчої особистості, орієнтує освіту на створення умов для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя.

Вищий навчальний заклад – важлива ланка в переліку соціальних інститутів, де формують культуру майбутнього фахівця, виховують громадянина, професіонала, фізично і духовно розвинену людину, здатну до різноманітних видів творчої діяльності. Формування культури особистості відбувається

в контексті гуманістичної освіти, основна ідея якої міститься у ставленні до людини як до окремої неповторної особистості, яка неперервно й вільно розвивається. Зазначене підсилює актуальність і необхідність дослідження культури дозвіллевої діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Важливе місце у житті сучасної молоді людини займає сфера дозвілля, яка є одним із важливих засобів формування особистості молоді людини. Дозвілля приваблює студентів нерегламентованістю, самостійним вибором різних видів занять, можливістю поєднувати в ньому розважальні та розвиваючі види діяльності.

Однак організація дозвілля студентської молоді складна і суперечлива.

З одного боку, маючи можливість вибирати заняття на дозвіллі за власним бажанням, молоді люди часто не готові до свідомого вибору видів діяльності, які сприяли б повноцінному формуванню особистості. З іншого боку, студенти сприймають дозвілля тільки як час розваг. Така ситуація пояснюється тим, що організація дозвілля студентів часто зводиться до окремих розважальних заходів, або до перенесення в сферу дозвілля методів і форм навчальної діяльності. Викликає тривогу і відсутність у частини студентської молоді стимулу

до навчання, самоосвіти, творчості, розвитку своїх здібностей тощо. Розширення платних освітніх послуг, комерціалізація дозвілєвої сфери, витіснення безкоштовних культурних послуг із центрів дозвілля розмежувала молодіжне середовище. Саме розмежування йде не за рівнем знань та здібностей, а за матеріальними можливостями батьків. Така ситуація може призвести до втрати значної частини інтелектуального потенціалу держави внаслідок соціальної нерівності. Формування творчої особистості студента в сфері дозвілля також гальмується низьким рівнем підготовки організаторів до означеного виду діяльності. Тому необхідно створити умови, які б спонукали кожного студента творчо самореалізовуватися, розвивати свої потреби, інтереси, схильності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що різні аспекти виховання особистості висвітлені у психолого-педагогічній літературі (І. Бех, С. Карпенчук, О. Киричук, О. Кoberник, Л. Москальова, Г. Пустовіт, Н. Ревнюк та ін.).

Проблеми оптимізації виховної діяльності вищих навчальних закладів набули часткового висвітлення у науковій літературі (Р. Азарова, Н. Гончарова, І. Зязюн, О. Киричук, В. Кузь, О. Пехота, С. Сисоєва та ін.). У цих наукових працях обґрунтовуються шляхи удосконалення навчального процесу у вищій школі, впровадження інноваційних педагогічних технологій, а також загальні підходи до становлення особистості студентів.

Безпосередньо аналізу особливостей виховного процесу у вищих навчальних закладах присвятили свої роботи І. Драгомирова, А. Розенберг, Ю. Сухарников, В. Тинний, С. Яшник. Автори наголошують на необхідності внесення певних змін до його змісту та засобів реалізації, перегляду усталених підходів до педагогічної взаємодії у системі «викладач – студент», усунення наявної безособовості виховання, впровадження інноваційних форм і методів.

Умови удосконалення різних напрямів позааудиторної виховної роботи вищих закладів освіти вивчали науковці О. Дубасенюк, І. Петрова, В. Сластьонін, О. Якуба та ін.

Соціально-філософські проблеми молоді, як важливої соціальної групи, розглядають у своїх наукових працях С. Іконнікова, В. Лісовський, Т. Суцценко, О. Савченко, М. Ярмаченко та ін.

В останні роки проблема дослідження вільного часу, дозвілля стала об'єктом вивчення в соціології, педагогіці, культурології. Так, науковці А. Воловик, Т. Кисельова, В. Піча, І. Сидор, Ю. Стрельцов, Н. Цимбалюк вивчали соціальну сутність дозвілля; функціональне спрямування дозвілля аналізується М. Бушканцем, Є. Дорожкіною, Ю. Кротовою, З. Петровою; педагогічні засади дозвілля розкриваються у працях Г. Бреславської, С. Рабійчука, Н. Флегонтової. Науковці А. Вишняк, І. Зязюн, М. Каган, Н. Крилова, В. Кудін, С. Пішун у своїх публікаціях розглядають дозвілля як чинник формування культури особистості. С. Цюлюпа розглядає педагогічні умови формування культури використання вільного часу студентами. Однак, слід зазначити, що за такої уваги до питань дозвілля молоді, відсутній узагальнюючий аналіз сучасного стану дозвілєвої діяльності студентів, особливостей її реалізації студентською молоддю.

Мета статті. Головною метою статті є аналіз сформованості культури дозвілєвої діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Розв'язання поставленої у дослідженні проблеми потребувало проведення дослідно-експериментальної роботи, метою якої була експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов, змісту, форм та методів формування культури дозвілєвої діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів. У ході проведення констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи проходило вивчення, обґрунтування критеріїв, показників та рівнів сформованості культури дозвілєвої діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Відомо, що критерії повинні відображати основні закономірності формування певного явища, існуючі взаємозв'язки між компонентами в моделі, динаміку явища, що вивчається.

Критерій (від грец. *kriterion* – засіб для судження) – ознака, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація; мірило оцінки [5]. О. Локшина зазначала, що критерій – набір якісних характеристик, які використовуються для внесення судження щодо виконання, продукту виконання або як інструмент оцінювання [7]. У довідковій літературі критерій визначається як засіб для судження, ознака, на підставі яких здійснюється визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки [4]. У педагогічній літературі під критерієм розуміються різні вимоги, яким повинен задовольняти який-небудь об'єкт (суб'єкт). С. Гончаренко визначає критерії статистичні, як показники, які поєднують у собі методи розрахунку, теоретичну модель розподілу й правила прийняття рішення про правдоподібність нульової або однієї з альтернативних гіпотез [3, с. 181]. А. Галімов зазначає, що «критерій виражає найзагальнішу сутнісну ознаку, на основі якої здійснюють оцінку, порівняння реальних педагогічних явищ, при цьому ступінь вияву, якісна сформованість, визначеність критерію виражається в конкретних показниках, які характеризуються, у свою чергу, низькою ознак» [2].

Використання критеріального апарату є ефективним за конкретизації його змісту за допомогою відповідних показників. Термін «показник», за «Новим тлумачним словником української мови», визначається як: свідчення, доказ, ознака чого-небудь; наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення чого-небудь [6].

На думку І. Блощицького, при розробці критеріїв і показників необхідно враховувати наступні обставини: розробка критеріїв та показників має виходити з мети дослідження; сформовані критерії мають відображати ознаки, притаманні предмету, який вивчається, незалежно від волі та свідомості суб'єктів; ознаки мають бути сталими, вони мають повторюватись та відображати сутнісні явища; система взаємопов'язаних ознак повинна розкривати основний зміст критеріїв [1, с. 75].

Враховуючи зазначені положення, результати бесід та опитування серед кураторів академічних груп та студентів вищих педагогічних навчальних закладів, визначили три критерії рівня культури дозвілєвої діяльності. Зокрема *ціннісно-мотиваційний* критерій із показниками: наявність інтересу та потреби до різних видів дозвілєвої діяльності; наявність стійкої мотивації до дозвілєвої діяльності.

ті; бажання раціонально використовувати час дозвілля; *когнітивно-операційний* критерій із показниками: розуміння сутності, особливостей дозвілля; вміння організувати дозвіллеву діяльність; *рефлексивно-творчий* критерій із показниками: наявність творчого підходу до організації дозвіллевої діяльності; ступінь задоволеності організацією дозвіллевої діяльності. Критерії та показники сформованості культури дозвіллевої діяльності студентів представлені у таблиці 1.

Таблиця 1
Критерії та показники сформованості культури дозвіллевої діяльності студентів

Критерій	Показники
Ціннісно-мотиваційний	– наявність інтересу та потреби до різних видів дозвіллевої діяльності; – наявність стійкої мотивації до організації дозвіллевої діяльності; – бажання раціонально використовувати час дозвілля.
Когнітивно-операційний	– розуміння сутності, особливостей дозвілля; – вміння організувати дозвіллеву діяльність.
Рефлексивно-творчий	– наявність творчого підходу до організації дозвіллевої діяльності; – ступінь задоволеності організацією дозвіллевої діяльності.

На підставі визначених критеріїв та показників сформульовано рівні сформованості культури дозвіллевої діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

У науковій літературі рівнем називають співвідношення «вищих» і «нижчих» щаблів розвитку структур тих чи інших об'єктів або процесів і виділяють: низький, середній, достатній, високий. У результаті визначено інтервали обчислення рівнів сформованості культури дозвіллевої діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів, як от: низький 1–6 балів; середній 7–12 балів; достатній 13–18 бали; високий 19–24 бали.

Високий рівень сформованості культури дозвіллевої діяльності притаманний студентам, у яких виявлено ціннісне ставлення до дозвілля, усвідомлений вибір того чи іншого виду дозвіллевої діяльності; аргументування свого вибору відповідно до мотивів та потреб; знання сутності та значення дозвіллевої діяльності для особистісного розвитку; уміння застосовувати знання із психології та педагогіки, теорії і методики виховання для моделювання власного дозвілля, рефлексивно оцінювати форми та зміст власного дозвілля, вміння аналізувати здобутки та недоліки. Студенти здатні до саморозвитку, мають уяву про створення та споживання культурних цінностей, активні, цілеспрямовані, з добре розвинутим почуттям гумору та зорієнтовані на вибір занять креативно-розвиваючої діяльності, позитивно відносяться до колективних форм дозвілля.

Достатній рівень притаманний студентам, які мають певні труднощі у виборі того чи іншого виду дозвіллевої діяльності; вибір не завжди аргументований відповідно до мотивів та потреб. Знання сутності та значення дозвіллевої діяльності для особистісного розвитку сформовані на достатньому рівні. Студенти мають уяву про створення та споживання культурних цінностей, але не завжди активні, цілеспрямовані; потребують наставника у виборі занять креативно-розви-

ваючої діяльності, позитивно відносяться до колективних форм дозвілля.

Середній рівень сформованості культури дозвіллевої діяльності притаманний студентам, які значно менше від своїх попередників обізнані із сутністю та значенням часу дозвілля для особистісного розвитку. Раціональність організації дозвілля відрізняється репродуктивністю і спрямована на спілкування та розваги. У них переважає пасивне споживання культурних цінностей. У студентів бракує досвіду самоорганізації свого дозвілля. Вони не обтяжують себе зусиллями творчого прояву, хоча самі по собі амбітні та гонорові.

Низький рівень властивий студентам, які вкрай рідко усвідомлено роблять вибір тієї чи іншої форми дозвіллевої діяльності, при цьому ця діяльність не завжди мотивована та не відповідає його потребам. Студенти не завжди вмють проектувати своє дозвілля, бо не володіють знаннями із психології, педагогіки, теорії та методики виховання для його моделювання. Частіше всього дозвіллева діяльність носить ситуативний характер. Частина студентів цієї групи має дуже бідну структуру дозвіллевих занять, обумовлену конкретними мотивами досягнення визначеної мети або неспроможністю реалізувати інші власні можливості, тому вони часто комплексують. Такі студенти здебільшого обирають індивідуальні форми дозвілля, основна функція яких полягає у забезпеченні розваг та задоволення. Деяким студентам властива асоціальна поведінка.

Таким чином, зазначені показники рівнів сформованості культури дозвіллевої діяльності дозволили виявити особливості дозвіллевої діяльності студентської молоді та проблеми, які зустрічаються у молодіжному середовищі. Як показує практика дозвілля за низької культури його використання, недостатнього педагогічного супроводу не тільки не сприяє творчому розвитку молодих людей, а й може призвести до деструктуризації особистості.

Для визначення рівнів сформованості культури дозвіллевої діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів за кожним із критеріїв було розроблено та застосовано методики діагностування: 1) за *ціннісно-мотиваційним критерієм* – анкетування (О. Савенкова «Палітра інтересів»), опитувальники; авторську методику, діагностику «Ціннісні орієнтації» (М. Рокіч у модифікації О. Пехоти), тестування; 2) за *когнітивно-операційним критерієм* – тестування, авторську методику; 3) за *рефлексивно-творчим критерієм* – план дозвіллевих заходів, анкетування (модифікована методика А. Андрєєвої).

За результатами констатувального етапу дослідження виявилось, що переважна кількість студентів контрольних та експериментальних груп перебувають на середньому (36,9% та 36,1% відповідно) рівні сформованості культури дозвіллевої діяльності студентів. Достатній рівень сформованості культури дозвіллевої діяльності виявили у 23,9% респондентів контрольної та експериментальної групи. Значним є відсоток респондентів, які мають низький рівень (23,9% з контрольної та 22,2% з експериментальної групи). Водночас мало студентів вищих педагогічних навчальних закладів (15,3% з контрольної та 17,8% експериментальної групи) за свідчили високий рівень сформованості культури дозвіллевої діяльності.

Причинами недостатнього рівня сформованості культури дозвіллевої діяльності студентів за ціннісно-мотиваційним критерієм визначено пасивне

споживання культурних цінностей. Студенти вкрай рідко усвідомлено роблять вибір тієї чи іншої форми дозвілєвої діяльності, при цьому ця діяльність не завжди мотивована та не відповідає їхнім потребам. Частіше всього дозвілєва діяльність носить ситуативний характер, студенти здебільшого обирають індивідуальні форми дозвілля.

Аналізуючи рівень за когнітивно-процесуальним критерієм встановлено, що студенти недостатньо обізнані із сутністю та характеристикою дозвілля та дозвілєвою діяльністю. У виборі студентів переважають індивідуальні форми проведення дозвілля, основна функція якого полягає у забезпеченні регенерації, розваг та задоволень. Для організації занять на дозвіллі у студентів часто бракує життєвого досвіду, вони не завжди розуміють цінність кожної хвилини, не вміють правильно, раціонально спланувати свою дозвілєву діяльність як на короткий час, так і на перспективу. Інфраструктура культурно-розважальних закладів сьогодні є недостатньо розвинутою, низький рівень послуг, які вони пропонують, слабка матеріальна база організації дозвілля молоді за місцем проживання, обмежений вибір занять, низький рівень організації часу дозвілля моло-

ді, зокрема під час масових заходів, та високі ціни на квитки в установи культури призводять до того, що студенти не мають можливості відвідувати їх.

Проаналізувавши рівень сформованості культури дозвілєвої діяльності студентів за рефлексивним критерієм констатовано незадоволеність студентів організацією життєдіяльності у вищому навчальному закладі. Вони свідомо визнають потребу в оволодінні досвідом дозвілєвої діяльності для особистісного та професійного зростання. Потребує вивчення проблема самореалізації особистості у студентському середовищі.

Висновки. Дані констатувального експерименту підтвердили факт, що в цілому зміст, форми і методи організації дозвілєвої діяльності студентів залишаються недостатньо розробленими, і не забезпечують ефективного формування їхньої культури дозвілєвої. Тому вважаємо, що для розв'язання цих проблем не слід обмежуватися тільки вдосконаленням наявних методик формування культури дозвілєвої діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів. На часі пошук нових підходів щодо організації цього процесу, запровадження нових форм та методів організації такої діяльності.

Список літератури:

1. Блощицький І. Г. Обґрунтування критеріїв і показників ефективності процесу формування адекватної самооцінки курсантів у навчальному процесі ВВЗО / І. Г. Блощицький // Наукові записки. – Вінниця: ВАТ «Віноблдрукарня», 2001. – Вип. 4. – С. 74–76.
2. Галімов А. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом: [монографія] / А. В. Галімов. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2004. – 376 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко [Голов. ред. С. Головка] – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Етимологічний словник української мови: в 7-ми томах. – К.: Наукова думка, 1985. – 570 с.
5. Монахов Н. И. Изучение эффективности воспитания: теория и методика (Опыт экспериментального исследования) / Н. И. Монахов. – М.: Педагогика, 1981. – 144 с.
6. Новый тлумачний словник української мови [укл. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко]. – К.: Аконт, 2001. – Т. 2. Ж–О. – 911 с.
7. Старша школа зарубіжжя: організація та зміст освіти / За ред. О. І. Локшиної. – К.: СПД Богданова А. М., 2006. – 232 с.

Шевчук І.В.

Институт педагогического образования и менеджмента
РВУЗ «Крымский гуманитарный университет»

ИЗУЧЕНИЕ СФОРМИРОВАННОСТИ КУЛЬТУРЫ ДОСУГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИИ

Аннотация

Статья посвящена изучению сформированности культуры досуговой деятельности студентов высших педагогических учебных заведений. Автором обосновано критерии (ценностно-мотивационный, когнитивно-процесуальный, рефлексивно-творческий), показатели и уровни (низкий, средний, достаточный, высокий) сформированности культуры досуговой деятельности студентов. Обозначенные показатели сформированности культуры досуговой деятельности определили особенности досуговой деятельности студенческой молодежи и проблемы, которые встречаются в молодежной среде.

Ключевые слова: досуг, досуговая деятельность, культура досуговой деятельности, критерии, показатели, уровни сформированности культуры, студенты высших педагогических учебных заведений.

Shevchuk I.V.

Institute of Pedagogical Education and Management,
Republican Higher Educational Institution «Crimean Humanitarian University»

THE STUDY OF THE DEVELOPMENT OF LEISURE ACTIVITIES CULTURE AMONG THE STUDENTS OF HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Summary

The article is devoted to the study of the development of leisure activities culture among students of higher pedagogical educational institutions. The author grounds the criteria (value and motivational, cognitive and procedural, reflective and creative), indicators and levels (low, medium, sufficient, high) of formation of leisure activities culture among students. Identified indicators of development of leisure activities culture among students helped to specify the peculiar features of students' leisure activities and problems occurring among youth.

Keywords: leisure, leisure activities, culture of leisure activities, criteria, indicators, levels of development of culture, students of higher pedagogical educational institutions.